

10. На сессии Совета по правам человека ООН впервые принято заявление в защиту христиан Ближнего Востока. Доступно: <https://mospat.ru/ru/2015/03/18/news116667/>
11. Папа Франциск знову закликає захистити цивільне населення в Сирії. Доступно: https://kmc.media/2020/02/09/papa-francysk-znovu-zaklykaye-zakhystyty-cyvilne-naselennya-v-syriyi.html?fbclid=IwAR26M8yo3S32w21D3iXc3WkhtTzyUWcCr9hcd0WPbpRHBVVPJt4x_SUvQ0c
12. Сафонов, Д. В. (2017). Инициативы Московского Патриархата, направленные на защиту преследуемых христиан Ближнего Востока // Межрелигиозный диалог и его роль в деле защиты христиан Ближнего Востока и Северной Африки от преследований: сборник научных статей / под ред. свящ. Д. Сафонова. Москва: Познание, с. 5–11.
13. Совгиря, Я. В. (2017). Российско-армянская деятельность в защиту преследуемых христиан в Сирии. Межрелигиозный диалог и его роль в деле защиты христиан Ближнего Востока и Северной Африки от преследований: сборник научных статей / под ред. свящ. Д. Сафонова. Москва: Познание, с.75-89.
14. Francis, pope, To the members of the diplomatic corps. Available at: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2019-01/pope-francis-address-to-diplomatic-corps.html>
15. Hadro, M., Mike Pompeo meets Pope Francis to discuss religious freedom, Middle East Christians. Available at: <https://catholicherald.co.uk/mike-pompeo-meets-pope-francis-to-discuss-religious-freedom-middle-east-christians/>
16. Pullella, Ph., Pope pays tribute to Iraqi Christians persecuted by Islamic State. Available at: <https://www.reuters.com/article/us-christmas-season-pope-iraq/pope-pays-tribute-to-iraqi-christians-persecuted-by-islamic-state-idUSKBN14F0QA>

УДК 264-914 : 81'272

Ян Ци

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

РОЛЬ МОВИ В ЕТНОКОНФЕСІЙНІЙ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ

У статті представлено значення мовного фактору в етноконфесійній ідентифікації сучасних українців. Досліджено впровадження сучасної української літературної мови в богослужбову практику українських церков, зокрема православної традиції. Проаналізовано кореляцію між процесом зміцнення авторитету державної мови у побутовому спілкуванні українців та її використання у конфесійному стилі. Висвітлено конфесійні базові відмінності мовної практики різних християнських церков в Україні, детерміновані особливостями конфесійної культурно-політичної орієнтації й мовної політики, що обумовлено засадами інтерпретації загальнохристиянського біблійного розуміння Слова. Розкрито важливість конфесійної мови у культурі українського народу.

Ключові слова: *етноконфесійна самоідентифікація, українська богослужбова мова, українське християнство, релігійна мова, сакральна мова.*

Ян Ци. *Роль языка в этноконфессиональной самоидентификации.* В статье представлено значения языкового фактора в этноконфессиональной идентификации

сучасних українців. Досліджено включення сучасного українського літературного мови в богослужбову практику українських церков, в частині православної традиції. Проаналізовано кореляцію між процесом зміцнення авторитету державної мови в побутовому спілкуванні українців і її використання в конфесійному стилі. Розкрито конфесійні базові відмінності мовної практики різних християнських церков в Україні, детерміновані особливостями конфесійної культурно-політичної орієнтації і мовної політики, що обумовлено принципами інтерпретації загальнохристиянського біблійського розуміння Слова. Розкрито важливість конфесійної мови в культурі українського народу.

Ключові слова: етноконфесійна самоідентифікація, українська богослужбовий мови, українське християнство, релігійний мови, сакральний мови.

Yang Q. The role of language in ethno-confessional self-identification. The article presents the meaning of the linguistic factor in the ethno-confessional identification of modern Ukrainians. The inclusion of the modern Ukrainian literary language in the liturgical practice of Ukrainian churches, in particular the Orthodox tradition, is investigated. The correlation between the process of strengthening the authority of the state language in everyday communication of Ukrainians and its use in a confessional style is analyzed. The confessional basic differences in the linguistic practice of various Christian churches in Ukraine are determined, which are determined by the characteristics of confessional cultural and political orientation and linguistic policy, which is due to the principles of interpretation of the common Christian biblical understanding of the Word. The importance of confessional language in the culture of the Ukrainian people is revealed.

Key words: ethno-confessional self-identification, Ukrainian liturgical language, Ukrainian Christianity, religious language, sacred language.

Вступ. У діалогічній єдності двох форм суспільної свідомості – мови як універсального способу й форми існування і трансляції всіх видів суспільної свідомості, зокрема і релігії як універсального світоглядного змісту, що зберігає найбільш важливі для людей, трансльовані в спілкуванні смисли, у єдності «універсальної форми» людського спілкування і його «універсального змісту» містяться, без перебільшення, джерела всієї людської культури. Дослідження мови релігії, яка тисячоріччями «спеціалізувалася» на релігійній комунікації, що виробила спеціальні засоби «інформаційного захисту» сакрального знання на основі неконвенційного ставлення до слова та сформувала і зберегла у своїх надрах архетиповий фідеїзм наших далеких предків, дозволяє зрозуміти й навіть реконструювати джерела духовної культури людства й окремих націй, осмислити тенденції й перспективи їхнього поступального духовного розвитку. Адже в релігії нації і в її мові кореняться всі витoki національної культури, у зовнішній чи внутрішньо-прихованій формах, інтерпретація чого вимагає певних герменевтичних зусиль.

Беззаперечно актуальним є дослідження мовного аспекту етноконфесійної самоідентифікації українців – чинника національної консолідації українського суспільства – як впродовж історії, так і в наш час.

Метою цієї статті є дослідження ролі та значення мовного фактору в етноконфесійній самоідентифікації українського народу. Особлива увага буде зроблена на аналізі проблеми богослужбової мови християнських церков України в її зв'язку з проблемою національної мови.

Стан дослідження проблематики. Відзначимо, що в аналізі предмету нашої статті є відкритий простір наукових досліджень, зокрема релігієзнавчих та лінгвістичних, адже низка українських науковців лише побіжно окреслювали цю проблему, тим паче у 2020-му році, після тектонічних змін, що відбулися протягом минулих років у вітчизняному православ'ї, вкрай актуальним є осмислення питання мовного фактору в процесах автономізації та інституалізації, визнання, легітимізації євхаристійного спілкування і виходу на міжнародний культурний простір Православної церкви України. У розкритті мети представленої наукової статті покликатимемося передусім на роботи таких дослідників: Ірина Богачевська, Сергій Здіорук, Анатолій Колодний, Олександр Саган, Дмитро Степовик та ін.

Основна частина. Дослідження етноконфесійних особливостей мови – це складна і багаторівнева проблема, що вимагає міждисциплінарного комплексного підходу задля забезпечення об'єктивного і цілісного аналізу. Олексій Следніков у своєму дисертаційному дослідженні та апробаційних публікаціях перед захистом об'єктом дослідження визначає «рецепцію культурного спадку Античності в сучасному світі та в історичній ретроспективі, а також багатовікову традицію використання латинської мови як засобу міжнаціонального спілкування в Європі», а предметом – «рух “живої латини, основним змістом якого є рецепція вербального спадку античного Риму”» [9, с. 5]. Звісно, що між церковнослов'янською та латинською мовами є виразна різниця, яка стосується не тільки специфіки культурного та конфесійного простору функціонування, але й більш суттєвих аспектів відмінності, проте ця дисертаційна робота показує актуальність та зацікавлення у комплексних наукових дослідженнях саме проблематики класичних мов, зокрема в сучасному церковному використанні, де, на нашу думку, не випадає їх назвати «мертвими». О. Следніков подає також дефініцію предмету свого дослідження: «“Жива латина” – інтернаціональний суспільний рух культурно-комунікативного характеру, що виник у кінці XIX ст. та ставить подвійну мету – практичне відновлення латини як засобу міжнародного спілкування та рецепцію засобами латинської мови культурної спадщини Античності, латинського Середньовіччя та Нового часу. У дидактичному розумінні під “живою латиною” слід розуміти ініціативи до осучаснення традиційної методики навчання латинської мови» [9, с.140]. На нашу думку, немає підстав зіставляти цей культурно-суспільний та науково-дидактичний рух із мовою церковнослов'янською, яка, проте, «закрита» виключно у конфесійному світі Православної церкви слов'янських народів, але такі дослідження свідчать про те, що зацікавлення класичними мовами, зокрема тими, що стосуються конфесійного вжитку, є актуальною не тільки теоретичною лінгвістичною чи релігієзнавчою, богословською, але й практичною проблемою, що, радше, стосується світоглядних парадигм, ніж суто мовних чи, тим паче, мовно-історичних.

Аналіз взаємин мови релігії й національної мови в історії українського православ'я виводить на глибинні особливості ментальності українського етносу, дозволяє глибше зрозуміти специфіку світосприймання й світогляду сучасного українця. Проблема

релігійної мови, можливості віруючих обирати мову богослужіння, взаємини між сакральними й секулярними мовами в державі є не тільки питаннями внутрішньоцерковної мовної політики, але перебувають у сфері пильної уваги широкої громадськості й уряду країни, зокрема відзначимо, що впродовж двох останніх років релігійний контент у засобах масової інформації займає чільне місце, що свідчить про зацікавлення цими проблемами. Релігійна ситуація в поліконфесійній українській державі, процеси «релігійного самовизначення», що охопили широкі верстви нашого суспільства, роблять дослідження релігійної мови не тільки академічним завданням, а й насущною потребою суспільства.

Проблеми ідентичності українців Півночі і Півдня, Заходу і Сходу ще й дотепер зумовлюють існування різних рівнів національної самосвідомості. На них позначається сегментність соціуму, що виявляється в різній спрямованості соціально-економічних, інституційно-правових, геополітичних та інших суспільних пріоритетів, а також у потенційно конфліктних міжетнічних, міжконфесійних і міжрегіональних відмінностях. Гострою залишається проблема соборності української православної церкви, покликаної виступати впливовим чинником духовної єдності суспільства. Без її розв'язання буде залишатися потенційна небезпека «розлому» українства за конфесійною ознакою. Всі означені явища мають свою «мовну складову», адже позиції регіонів і, на жаль, досі розколотих православних церков вербалізуються певною мовою, відрізняються чітко простежуваним тяжінням до певних зразків «політичної фразеології» і партійної риторики. Пріоритет національних інтересів у духовно-релігійній сфері має реалізуватися шляхом вироблення дієвого суспільного механізму забезпечення цивілізованого функціонування релігійних організацій у поліконфесійному просторі.

Питання про релігійну мову нації входить складовою частиною в проблему взаємозв'язку мови нації й національного мислення. Вперше поставлена Вільгельмом Гумбольдтом і розвинена вітчизняним лінгвістом і філософом мови Олександром Потебнею, ця проблема розроблялася у світовій науці як гіпотеза лінгвістичного детермінізму й лінгвістичної відносності Едварда Сепіра й Бенджаміна Уорфа. Однак низка актуальних положень, висловлених О.Потебнею, на жаль, дотепер не осмислених сучасною наукою, дозволяє говорити про переваги потебнянських підходів до дослідження зв'язку національної мови з ментальністю націй, сакральної мови з формами й проявами національної духовності [див.: 1].

Формування національної релігійності й етнопсихології – взаємообумовлені й взаємовпливаючі процеси. Язичницькі вірування, що збереглися з найменшими перекручуваннями в найдавніших пластах українського фольклору, донесли до нас східнослов'янську архаїчну картину світу, що відображає найдавніші етнопсихологічні особливості українців. Те, що колись мало чітко виражений магічний або ритуальний зміст, згодом перетворилося в народний звичай, культурну традицію, про зміст якої сучасники зазвичай не замислюються.

До моменту прийняття християнства київські русичі були народом, світогляд якого припускав насамперед образно-емпіричний спосіб сприйняття дійсності. У такому специфічному світовідчутті лежать джерела глибокої поетичності, особливої жвавості, символістики й водночас дивної точності української мови, однієї з найбільш образних і мелодійних європейських мов. Мова віри була невіддільною від народної, давала

кожному можливість вільного спілкування з божественним, котре сокровенно таїлося для слов'янина в кожному куточку рідної землі.

Із прийняттям християнства ситуація докорінно змінюється. Як релігія, прийнята за наказом «зверху», християнство надовго залишається «вірою соціальної верхівки» Київської Русі, у той час як язичницька віра предків сторіччя міцно втримується в народній свідомості й у живій народній мові. Із прийняттям християнства в українські землі приходять нова сакральна мова, загальна для всіх слов'ян, створена святими рівноапостольними братами Кирилом (Костянтином) і Методієм на основі південнослов'янського діалекту (приблизно моравського або болгарського). Будучи зрозумілою без перекладу на великих слов'янських землях від Адріатики до Білого моря, ця мова стала не тільки сакральною мовою православ'я, але й спільнослов'янської культурної ізонорми, мовою книжності, науки й культури.

Як слушно зазначає Сергій Здіорук, «наскільки ми можемо говорити про виділення етносу, настільки ми маємо звертати увагу на мову, як одну з найважливіших ознак етносу. І у зв'язку з цим не можна пройти повз той факт, що в багатьох народів саме релігійний чинник <...> став саме тим вирішальним фактором, що виступив потужним об'єднуючим і консолідуючим явищем, котре сприяло кристалізації з численних діалектів єдиної національної літературної мови, а відтак одним із важливих чинників самоідентифікації нації» [3, с.68].

Має підстави думка Вадима Семенкова про те, що у прагненні використання сакральної мови богослужіння міститься очікування окреслити «певний простір, відмінний від простору повсякденності, і наповнення цього простору релігійними смислами. Культивування таких мов на сучасному етапі можна розглядати як потребу в мовленнєвому захисті від нав'язливого та агресивного дискурсу масового суспільства. В такому випадку мови культу, відмінні від повсякденних мов, виступають маркером дистанційованості та відносної незалежності індивіда від практик суспільства масового споживання <...> Мова культу, відмінна від мови повсякденності, формує релігійну ідентичність, і формування компетентності в цій мові розуміється як певний духовний шлях» [8, с.12]. Це, звісно, стосується не тільки церковнослов'янської мови в православних церквах, але й, скажімо, латині в католицьких традиціях або стилістичних, лексичних і граматичних особливостей культового івриту, що відрізняється від сучасної літературної норми. Також «наявність мови богослужіння, відмінної від мови повсякденного спілкування, виконує важливі символічну й емоційну функції та окреслює простір, відмінний від простору повсякденності. Тому культивування такої мови (у тих чи інших формах) у сучасній культурі не припиняється» [8, с.13].

Суспільно-політичні та духовні обставини прийняття християнства нагадують нам про споконвічне прагнення українського народу прилучитися до духовних надбань світового рівня, але з обов'язковою умовою збереження власної незалежності та культурної ідентичності. Писемна спадщина українського православ'я – це скарбниця духовних та громадських надбань українського народу, джерело його самотньої ментальності: «Принаймні дев'ять сторіч (із X по XVIII ст.) українська література й мистецтво були на 95% пронизані високими ідеалами християнського гуманізму. Це – велетенська духовна спадщина» [7, с.117].

На сьогоднішній момент можна констатувати факт, що українська мова ввійшла в якості богослужбової в усі християнські церкви. Процес входження української мови в християнські церкви чітко корелюється з процесом зміцнення української мови як державної мови і як мови більшості населення. Тут проблема української мови «в миру» і «в церкві» тотожна та її рішення залежить від лінгвістичної ситуації в країні. Як слушно зауважує Олександр П'ятигорський, релігія виступає свого роду «"метаознакою" етносу або нації з погляду держави» [цит. за: 5]. Конфесійні ж відмінності мовної практики різних християнських церков України визначаються особливостями конфесійної мовної політики, яка, в свою чергу, ґрунтується на конфесійних інтерпретаціях загальнохристиянського біблійного розуміння Слова.

Прийняття християнства Київською Руссю заклало початок взаємодії місцевого язичництва й візантійського християнства, що призвело до виникнення феномену двовір'я, яке зробило найсильніший вплив на менталітет української нації, що народжувалася. Образно-емпіричне світосприймання язичництва зіштовхується з абстрактно-логічною доктриною православ'я, змінюється традиційна картина світу, не тільки державні закони, але й моральні норми корегуються відповідно до нової віри. Ці процеси відбуваються повільно, сторіччями, неминуче формуючи новий світогляд нації, нову, вже християнську українську духовність. Християнство змогло стати світовою релігією тому, що кожен народ, який його приймав, засвоював нове віровчення по-своєму, актуалізуючи й переосмислюючи в ньому ті моменти, які знаходили відгук у традиційній духовній культурі. Олександр Саган серед факторів, що сприяли онаціоналенню християнського культу в Україні, виділяє фактор етнопсихе, психологію народу; характер світосприйняття народу; своєрідність мистецтва; національні культурні традиції, обряди й звичаї; особливості життєвих потреб і соціальних інтересів етносу; характер міжнаціональних відносин; і національну мову [6, с. 23].

Процеси зміни віри фіксувалися в сакральній та секулярній мовах, які взаємодіяли й взаємовпливали, незважаючи на різницю в сфері вживання й комунікативних завданнях. Так само, як переосмислили по-християнському українці свій аграрний календар, додавши до нього імена іноді абсолютно невідомих християнських мучеників і святих, так само вони адаптували церковнослов'янську мову, зближуючи її з народною, змінюючи незвичні українському вуху наголоси й вимову, забираючи незрозумілі слова. Адже їм здавна було властиво віддавати пріоритет змісту дії, а не її формі, ставити в основу утилітарно-практичні інтереси, а не догматично дотримуватися букви Писання. Найяскравіше цей процес відобразився в книгах діячів так званого українського Передвідродження XVI ст., насамперед у знаменитій «Граматиці» Мелетія Смотрицького (1619р.), «Граматиці словенської» і «Лексисі» Лаврентія Зизанія (1569р.), «Лексіконі славеноросському» Памви Беринди (1627р.).

Мірою поділу християнства на західну гілку (із переважанням у якості сакральної мови латині) і східну (що тяжіла до грецької мови), відбувається і поділ сфер впливу цих мов на місцеві мови. Показова в цьому зв'язку доля українського народу, адже межа поділу християн на західних і східних пройшла безпосередньо по цих землях. Саме релігійний чинник зробив вирішальний вплив на формування письмово-літературних і ширше – загальнокультурних традицій західного (Slavia Latina) і східного (Slavia Orthodoxa) слов'янства, західних і східних регіонів України.

Проте українці практично разом із прийняттям християнства одержали завдяки святим «учителям слов'янським» Кирилу і Методію власну мову богослужіння – церковнослов'янську. Саме ця надетнічна мова стає конфесійною мовою православ'я в українців. Але фактом її зрозумілості в момент створення на всій території слов'янського світу, церковнослов'янська мова розширює свої функції, стаючи універсальною культурною мовою-посередницею у всьому ареалі *Slavia Orthodoxa*.

У цих країнах розвиток книжково-писемної культури призвів до гібридизації церковнослов'янської і народних мов, коли тексти церковнослов'янською мовою сприймалися як «високий стиль», а тексти народною мовою – як «простий» стиль тої самої мови. Причому в різних жанрах словесності «пропорції» сполучення церковнослов'янської і народних мов були різними. Тільки до середини XVII ст. в Україні і Білорусі, багато в чому під впливом Реформації, з'являється сприйняття церковнослов'янської і народної вимови як двох різноманітних мов. Саме тоді починають з'являтися переклади з церковнослов'янської на етнічні мови.

Як ми бачимо, наслідки прийняття Святого Писання «своєю» або «чужою» мовою для національних культур різноманітні. У філософії і культурології існують протилежні думки стосовно цього. З одного боку, висловлюється думка, що переклад на церковнослов'янську мову Святого Писання був у культурному змісті шкідливим, тому що віддалив від православних народів текст оригіналу, тим самим відірвав православне слов'янство від класичної культури грецької мови, духовних багатств античності, патристики тощо.

З іншого боку, більшість дослідників відзначають, що для того, щоб перекласти Біблію, перекладач повинен духовно піднятися до оригіналу. Безумовно, переклад Святого Писання і створення літургії церковнослов'янською мовою поклали початок формуванню самобутньої християнської духовності слов'ян в ареалі *Slavia Orthodoxa*.

Національні мови розвивалися на основі конфесійних, використовуючи їх як вищий зразок для імітації. Жодна конкуренція між конфесійними мовами християнства і національними мовами європейських народів була в принципі неможливою.

Конфесійна мова займала в культурі того або іншого народу те місце, що посідала в його житті релігія. З розвитком у суспільстві секуляризаційних процесів, що збіглися історично з епохою формування націй і національних мов, на зміну конфесійним мовам у сфері науки, освіти і культури приходять мови національні. Але це вже мови християнських націй, що несуть у собі багатовіковий досвід християнства. У цей період сфера функціонування конфесійних мов звужується до суто конфесійних потреб.

Жива народна мова українців стає літературною мовою практично тоді, коли, внаслідок об'єктивних внутрішніх тенденцій розвитку сакральних мов, церковнослов'янська мова перетворюється в повністю закриту сакралізовану й строго кодифіковану систему й практично перестає розвиватися. Негативну роль у цьому відіграла церковно-державна мовна політика імперського російського Священного синоду, що встановив у приказному порядку як стандарт варіант сакральної мови, досить далекий від того, котрий був створений Кирилом і Методієм. Це з'явилося мовним відображенням прагнення знищити національну самосвідомість, коли природна етнічна самоідентифікація «ми – українці» підмінювалася релігійною надетнічною формулою «ми – православні» [4, с. 5-6]. Отже, національне замінювалося конфесійним, зрештою,

це стосувалося також інших конфесій (католиків, лютеран, юдеїв та ін.), але проблема ж була в тому, що Православна церква повністю й особливо контролювалася державою, виражаючи політику російського монархічного самодержавства. Однак форма й обсяги входження української мови в церкви різних конфесій є різними [див.: 2].

Ключовою проблемою релігійної мови, з якою зіштовхнулися представники всіх християнських конфесій України після набуття нею незалежності, стало питання про перехід у богослужінні й проповіді на національну мову. Підхід до рішення цього питання зазнав яскраво вираженого політичного забарвлення. Допущення або недопущення державної мови в церкву стало сприйматися багатьма як своєрідний індикатор «лояльності» тієї чи іншої християнської конфесії до держави і вимірником «національної самосвідомості» українських християн.

Як виразно бачимо, мовна традиція українського християнства історично виступала чинником консолідації нації з часів її утворення та зберігала цю функцію в складних історичних та геополітичних обставинах, що простежується і в сьогоденні.

Висновки. Процес поступового входження української мови в християнські церкви чітко корелюється з процесом зміцнення української мови як державної мови і як мови більшості населення. Тут проблема української мови «в миру» і «в церкві» тотожна і її рішення залежить від лінгвістичної ситуації в країні. Конфесійні ж відмінності мовної практики різних християнських Церков України визначаються особливостями конфесійної мовної політики, яка, в свою чергу, ґрунтується на конфесійних інтерпретаціях загальнохристиянського біблійного розуміння Слова.

Поза сумнівом, мовна традиція українського християнства в її конфесійних інтерпретаціях може стати сьогодні чинником національної консолідації українського суспільства, якщо ієрархи християнських конфесій, попри конфесійно-догматичні протиріччя, об'єднують свої зусилля задля досягнення єдиної для всіх громадян України шляхетної мети – створення єдиної демократичної держави на гуманістичних загальнолюдських принципах, що не заперечують християнської морально-етичної доктрини. Стратегічний напрям євроінтеграції України невіддільний від процесів конфесійної самоідентифікації провідного християнського напрямку українців, в якому мовний аспект відіграє одну з ключових ролей.

Література:

1. *Богачевская И. В.* Язык религии в контексте национального самосознания: Монография. – К., 1999. – 180с.
2. *Богачевська І. В.* Християнська наративна традиція як чинник національної консолідації українського суспільства // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наукових праць. – Чернівці: Золоті литаври, 2004. – Вип. 203-204. Філософія. – С.147-154.
3. *Здіорук С. І.* Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні ХХІ століття: Монография. – К.: Знання України, 2005. – 552с.
4. *Колодний А., Бодак В.* Український християнський обряд. – К., 1997. – 65с.
5. *Пятигорский А.* Национальный суверенитет как объект феноменологии [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://antropotok.archipelag.ru/sod/as-arch.htm>.
6. *Саган О. Н.* Національні прояви православ'я: український аспект. Монография. – К. : Світ Знань, 2001. – 256с.
7. *Степовик Д.* Старовинна гілка національної культури // Віче. –1995. – №4. – С.117-125.

8. Семенков В. Е. Языки богослужения в секулярном контексте современной культуры // Вестник Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств. Научный журнал. – Санкт-Петербург, 2011. – № 1 (6). – С. 6-14.
9. Следников А. Г. Рецепция античного наследия: движение «живой латыни»: Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. Специальность 07.00.03 – Всеобщая история. – Ярославль, 2017. – 267 с.

УДК 231.01

Шкіль С.О.

Національний університет біоресурсів та природокористування України

КРИЗА БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті аналізуються проблеми, які постали перед українською богословською освітою на сучасному етапі розвитку. Доведено, що основними проблемами є спад інтересу до богослов'я серед молоді, неможливість для більшості духовних закладів вищої освіти виконати вимоги державної акредитації та ліцензування. Доводиться, що головні перспективи розвитку богословської освіти пов'язані із становленням конфесійних університетів. Проаналізовано основні досягнення Українського католицького університету. Показано, що аналогічні проекти можна реалізувати протестантам і православним.

Ключові слова: богослов'я, богословська освіта, конфесійний університет, католицизм, православ'я, протестантизм.

Шкіль С.О. Кризис богословского образования в Украине. В статье анализируются проблемы, стоящие перед украинским богословским образованием на современном этапе развития. Доказано, что основными проблемами являются спад интереса к богословию среди молодежи, невозможность для большинства духовных высших учебных заведений выполнить требования государственной аккредитации и лицензирования. Доказывается, что главные перспективы развития богословского образования связаны со становлением конфессиональных университетов. Проанализированы основные достижения Украинского католического университета. Показано, что аналогичные проекты можно реализовать протестантам и православным.

Ключевые слова: богословие, богословское образование, конфессиональный университет, католицизм, православие, протестантизм.

Shkil S. The crisis for Theological Education in Ukraine. The article analyzes the problems that confront the Ukrainian theological education at the present stage of development. It has been proved that the main problems are the decline of interest in theology among young people, the impossibility for most spiritual institutions of higher education to fulfill the requirements of state accreditation and licensing. It is argued that the main prospects